

Uvijek na braniku hrvatskih interesa

ČLANOVIMA HRVATSKOG SOKOLA BILO JE JASNO DA U NOVOJ ORGANIZACIJI, JUGOSOKO, NE MOGU IMATI NIKAKVU DRUGU NEGO PODREĐENU ULOGU. POSLJEDNJA IZVANREDNA SKUPŠTINA HRVATSKOG SOKOLSKOG SAVEZA ODRŽANA JE 15. PROSINCA 1929. I JEDNOGLASAN JE ZAKLJUČAK BIO DA HRVATSKI SOKOLSKI SAVEZ NE PRISTUPI U NOVOOSNOVANI SOKOL KRALJEVINE JUGOSLAVIJE I DA SE SVA DRUŠTVA HRVATSKOG SOKOLA RASPUSTE

Piše **Zlatko Virc**

Hrvatski sokol ostao je u sjećanju ne samo po njegovanju tjelovježbe nego i po tome što je posvećivao veliku pažnju odgoju mladih. Odgajalo se u hrvatskom rodoljubnom duhu, a stariji su u njemu vidjeli sigurnost pravilnoga odgoja mladih.

Organizacija rada

Osim tjelovježbenog odjela, Hrvatski sokol imao je i druge odjele u kojima su se njegovale športske grane, kao biciklizam, mačevanje, hrvanje, nogomet, konjički šport i dr. Često su ti odjeli toliko razgranali aktivnost da su se osamostalili kao posebni športski klubovi. S izuzetnim entuzijazmom promican je i prosvjetni rad. Djelovali su orkestri, fanfare, zborovi, kazališni ansambli. Za organizaciju izleta ustanovljena je putna blagajna, a odorna komisija brinula se o odijevanju članstva. Pros-

vjetni je odjel organizirao predavanja, zabave i proslave koji su bili središnji kulturni događaji u tadašnjem društvu. Sokolska se knjižnica brinula o stalnoj publicističkoj djelatnosti stručnih izdanja.

Pravi simbol iskaza rodoljublja

Hrvatski sokol pokazao je izvanredni smisao za organizaciju raznih proslava i manifestacija kroz koje je demonstrirao svoju snagu i odanost hrvatstvu. Sokolske svečane povorke u kojima su kretali skladno odjeveni članovi, uz glazbu i sa zastavama, postali su pravi simbol iskaza rodoljublja. Kad je kralj Aleksandar 6. siječnja 1929. godine uveo diktaturu i kad je započeo pojačani proces centralizacije, bilo je izvjesno da će uskoro doći kraj djelovanju Hrvatskog sokola.

Fanfara Hrvatskog sokola u Zagrebu 1911. godine

Putna blagajna Hrvatskog sokola u Zagrebu 1913. godine

Veliki broj članova

U brojnim su mjestima djelovala društva Hrvatski sokol. Ona su bila udružena u hrvatske sokolske župe, a objedinjavao ih je Hrvatski sokolski savez. Središnja je organizacija kreirala politiku djelovanja, davala smjernice za rad i kroz mjesečnik *Hrvatski sokol* obavještavala članstvo o događanjima. Društva su unutar tih naputaka imala punu slobodu djelovanja. Društva su bila neobično popularna i imala su znatnoga utjecaja u svim društvenim slojevima te se može slobodno reći da su, iza Hrvatske seljačke stranke, bila najjača hrvatska asocijacija. U Hrvatskom sokolu je tijekom 1929. godine bilo oko 40.000 članova. Organizacijske sposobnosti na međunarodnom planu sokolska je organizacija iskazala pri organiziranju hrvatskih svesokolskih sletova.

Osnivanje Viteške organizacije Sokol Kraljevine Jugoslavije

Takav Hrvatski sokol bio je trn u oku svima koji su željeli stvoriti jugoslavensku naciju, osnovni cilj velikosrpskih težnji. Kako je Hrvatski sokol bio nepolitičko udruženje to se na njega nije mogao primijeniti zakon o zaštiti države pa je kralj Aleksandar 5. prosinca 1929. godine objavio zakon o osnivanju Viteške organizacije Sokol Kraljevine Jugoslavije koji je ukinuo sve sokolske organizacije s nacionalnim nazivom, srpski, slovenski i hrvatski sokol i katoličku tjelovježbenu organizaciju Orao. Zakon je prijetio represalijama svakom tjelovježbenom savezu koji bi odbio pristupiti novoj organizaciji.

Prestati s radom ili pristupiti Sokolu Kraljevine Jugoslavije

Kao razlog ukidanja navodi se da odgoj u tim organizacijama nije podržavao ideju unitarizma i da je vodio plemenskoj i vjerskoj podvojenosti. Umjesto da bude nadahnut idejom jugoslavenstva, budući novak u vojsci nespreman je i odgojen u sasvim drugom duhu. Prema zakonu o osnivanju Viteške organizacije Sokol Kraljevine Jugoslavije u roku od tri tjedna, od dana njegovoga stupanja na snagu, svi se savezi i njihova društva moraju ukinuti ili pristupiti Sokolu Kraljevine Jugoslavije. Skraćeno su ga nazivali Jugosoko. Znajući da će biti otpora tom uje-

dinjanju zakon je, za one koji pristupe novoj organizaciji, predvidio posebne olakšice u pogledu obveze služenja vojnoga roka.

Svi delegati protiv pristupanja u Jugosoko

Hrvatima, ili članovima Hrvatskog sokola, bilo je odmah jasno da oni u toj novoj organizaciji ne mogu imati nikakvu drugu nego podređenu ulogu. Posljednja izvanredna skupština Hrvatskog sokolskog saveza održana je 15. prosinca 1929. pod predsjedanjem starješine Milana pl. Praunspergera, uz nazočnost 271 delegata iz 125 društava. Jednoglasan je zaključak skupštine bio da Hrvatski sokolski savez ne pristupi u novoosnovani Sokol Kraljevine Jugoslavije i da se sva društva Hrvatskog sokola raspuste.

Raspodjela imovine

Nakon izvanredne glavne skupštine Hrvatskog sokolskog saveza društva su na svojim skupštinama donijela identičnu odluku i ni jedno hrvatsko sokolsko društvo nije pristupilo u Sokol Kraljevine Jugoslavije. U razdoblju od tri tjedna do donošenja odluke moralo se riješiti i pitanje imovine Hrvatskog sokola. Prema novom zakonu, ona je trebala pripasti novoj organizaciji, a to je Hrvatski sokol nastojao izbjeći po svaku cijenu. Sokolska limena glazba pridruživala se drugim takvim orkestrima. Knjige iz knjižnica darovane su mjesnim knjižnicama, a športska oprema i rekviziti klubovima. Međutim, dvorane sa spravama pripale su novoosnovanom Sokolu Kraljevine Jugoslavije.

Izvori i literatura

1. Hrvatski list (1919). Sokol kraljevine Jugoslavije, 3, 336
2. Službene novine (1929), 287, 1-2
3. Horvat R. (1992). Hrvatska na mučilištu. Zagreb: Školska knjiga.

